

Dievoieška Juozo Apučio apsakyme „Horizonte bėga šernai“

Literatūra yra įdomi tuo, kad ji daug ką pasako nepasakydama, parodo neparodydama, išreiškia neišreikšdama. Tais pačiais žodžiais bei sąvokomis ji aprašo paprastus, žemiškus ir dieviškumo kupinus dalykus. Kartais Dievas yra ten, kur net negalėtume įsivaizduoti, ten, kur aprašomi, rodos, buitiniai įvykiai. Aukščiausiasis balsas, jo aidas, gali būti vos girdimas pro kasdienių pasisakymų prasmes. O kartais tas mažas aidelis gali skliti iš visai, rodos, netinkamo tam reikalui žmogaus ar kitos esybės. Taigi kur mes galime pamatyti dieviškumą?

Verti dėmesio yra tie kūriniai, kuriuose kalbama apie visai žemišką gyvenimą, siekiant atskleisti tikėjimo prasmę kaip išsigelbėjimą. Tokių tekstų moderniosios literatūros kūrėjas J. Aputis, mėgstantis vaizduoti reikšmingas kasdienės situacijas, atskleidžia šiuolaikinio žmogaus sąmonę. Jo, kaip ir J. Biliūno, kūryboje juntame susirūpinimą nelaimingu, pasiklydusiu klystkeliuose, ieškančio savęs ir Dievo, žmogumi. J. Apučio apsakyme „Horizonte bėga šernai“ svarbu suprasti ar bent jau numanyti pavadinimo prasmę. Žinoma, galimos įvairios interpretacijos: horizontas – žemės ir dangaus riba, žemiškumo ir kažko aukštesniojo, šventumo ruožas; bėgimas – jėga, proveržis; šernai – profaniškojo pasaulio gyvūnai, ėdrūs, agresyvūs, siejami su mirtimi ar šermenimis. Pavadinime Dievybės dar neatpažįstame, galbūt tik viename žodyje užsimenama apie horizontą. Juk ir patį Dievą apsakyme rasime paminėtą tik vieną kitą kartą, jau nekalbant apie šventenybių garbinimą, tikėjimo tiesų išpažinimą. Nors jau atrodo, kad Dievo šiame apsakyme nėra, Dievybė ir šventumo siekis pasirodo paprasčiausiuose daiktuose ir vietovėse. Pagrindinis personažas jaučia egzistencinį nerimą. Vargu, ar pats galėtų įvardyti liūdesio priežastis. Tačiau nepaaiškinama jėga jį traukia prie gana simbolinių vietovės ženklų - kalnelio ir akmens. Ant kalnelio Gvildys patiria nušvitimą, lyg ir dvasinį susitaikymą, supranta „jog turės mirti“, jaučiasi esąs „svieto laikrodys“, kuris yra „ne toks, kurį prisuka, o toks, nuo kurio viskas priklauso (lyg ir tapatinasi su Dievu, galime palyginti nusivylusio žmogaus laikyseną su A. Škėmos romane „Baltoje drobulėje“ pavaizduoto pagrindinio personažo siekais atrasti gyvenimo prasmę): tu spinduliuoji šviesas ir spalvas, girdai upėse gyvulius ir žmones, krauni paukščiams lizdus ir saugai nuo vanagų plikus mažylius, tu tvarkai protingiausius dalykus“. Tradicinis šios erdvės centras turėtų būti namai, bet apsakymo veikėjams yra skirtingi centrai: Gvildžiui – horizontas, nepriklausydamas nuo namų, savo matymo spektrą padidina keliolika kartų, užtat jo žmonos centras - namai ir tiek, kiek gali matyti pro langą (miškas, augmenija). Pagal matymo centro suvokimą galime palyginti Gvildį su Dievu, nes jis yra kaip Dievas, žvelgdamas iš aukšto, o jo žmona yra lyg menka būtybė (žmogus, menka esybė). Personažai patys kalba už save: jų siekius nurodo buvimo vieta. Tačiau abu jie nelaimingi. Ne veltui pagrindinis personažas nuolat keliauja, lyg ieškodamas bandymo pakeisti susiklosčiusią situaciją, išsivaduoti iš jam siauros erdvės, galbūt net priartėti prie horizonto... Jo žmona neturi tokios galimybės problemą išspręsti civilizuočiau, be smurto, pykčio proveržių, neapykantos. Buitinė situacija galbūt tėra tik pasekmė nenusisėkusio gyvenimo, kuriame nebuvo šventumo, pagarbos, susikalbėjimo.

Gvildžio dievoieška yra labai abejotina Dievo išpažinimo požiūriu, nes šventumo vizija kilo vietoje, kurioje nerasime jokių šventovių ar sakralinių ženklų. Gvildžio pajausta atmosfera ant kalno siejama su mitologijoje ir religijoje esančiomis pranašystėmis bei didžiausiais praregėjimais. Tokius pavyzdžius atpažįstame iš Kristaus kalno pamokslo arba Mozės išstarmės, bet ant šio kalno

taip pat yra padarytos dvi Didžiosios nuodėmės: pirmoji – pasikėlimas į puikybę ir šeštoji – persigėrimas ir apsirijimas, kas krikščioniškojo tikėjimo požiūriu yra baustina. Taigi galima teigti, kad Gvildys buvo apsėstas velnio, kuris pasakose, Šventajame Rašte ir kituose skaitiniuose visada atsiranda tuo momentu, kai žmogus – veikėjas apmąsto savo būtį ir ryžtasi pasikalbėti su Aukščiausiomis jėgomis. Į namus nuo kalnelio jam nesinorėjo eiti, lyg kažką nujautė. Namuose jį pasitinka žmona, kuri yra lyg baudėja, už visas nuodėmes Gvildį nuteisianti. Štai jos žodžiai: „Tai tau už gėrimą, tai vis už butelį, kad namai tau nesvarbu, kad niekas čia tau nesvarbu“. Taip ji sako šluotražiu vyrui išbadžiusi akis, bet rašytojas neskuba juos abu teisti, juk ir vienas, ir kitas yra kaltas. Bausmės vykdytoja tampa žmona: vyrui išduria akis, atimdama jam pasaulio šviesybę, o Gvildys tuo tarpu nuolankiai tai priima kaip atitinkamą bausmę. Atrodytų, jog visa, kas įvyko – ne jų valia, bet nematomos jėgos veiksnys, „įsikišimas“, kuriam beprasmiška prieštarauti. Toliau jis suskubo į ligoninę. Tačiau sužinojęs apie tai, kad jam reikia važiuoti į miestą, palieka tai rytojui. Tuo tarpu nueina į alinę - ši vieta yra lyg bažnyčia, kurioje galima ir prisigerti sielai nuraminti, ir išpažintį atlikti. Nuodėmklausiu tampa Gvildžio uošvis, kuris sutinka su žentu dėl jo aimanų ir net yra suglumęs, kai Gvildys atleidžia savo žmonai ir supranta katalikybės tikėjimo esmę, kurią teigė Dievo siųstas Kristus. Svarbu tai, kad Gvildys po alinės grįžta ne namo, o į kimsynus ir sėdi ten sukryžiuojęs kojas „lyg šventasis su baltos marlės aureole“, suradęs dvasinę ramybę ir susitaikymą su Aukščiausiuoju. Rodos, paprastas kūrinys, kuris tiesiog pasakoja apie šeimos buitį, bet, prasiskverbęs religinis klodas, leidžia mąstyti apie veikėjų būtį, o Gvildį suvokti kaip pagarbos, galbūt ir gailės vertą asmenybę.

Apsakymas baigiamas gana mįslingai, bet kalbėdami apie dievoiešką šiame kūrinyje, mes galime atjausti, kad už visus neigiamus poelgius veikėjas sumokėjo, buvo parodytas žemiškas Dievo teismas. Literatūra gali atsiverti tik tam, kuris ją mėgsta ir stengiasi suprasti, taip ir J. Apučio apsakymas yra nelengvai suprantamas, kadangi iš pirmo žvilgsnio Dievo čia nerandame, bet įsigilinę ir apmąstę, ką mums norėjo pasakyti rašytojas, suprantame, kad dievoieška - tai viena pagrindinių vertingo gyvenimo paieškos galimybių.

12b klasės mokinė Justina Tupikovska